

D/2023/45/40 – ISBN 978 94 014 9000 9 – NUR 840

Vormgeving omslag: Gert Degrande | De Witlofcompagnie
Vormgeving binnenwerk: Peer De Maeyer

© De auteurs & Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2023.

Uitgeverij LannooCampus maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij,
de boeken- en multimediodivisie van Uitgeverij Lannoo nv.

Alle rechten voorbehouden.

Niets van deze uitgave mag verveelvoudigd worden en/of openbaar gemaakt,
door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Uitgeverij LannooCampus
Vaartkom 41 bus 01.02
3000 Leuven
België

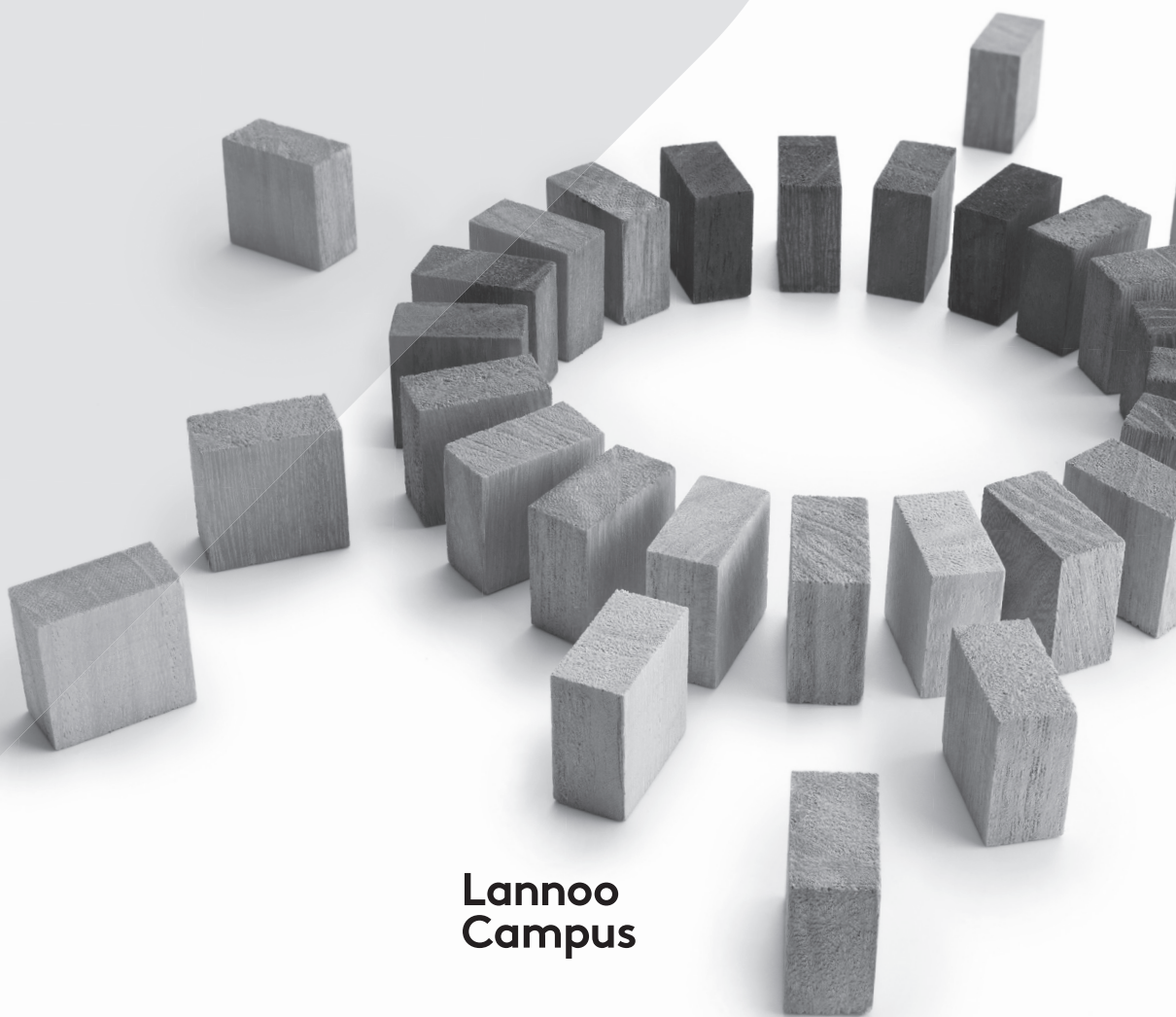
Postbus 23202
1100 DS Amsterdam
Nederland

www.lannoocampus.com

Hadewijch De Doncker,
Valerie Diels, Wim Wevers

Thematisch werken

in het basisonderwijs met 6- tot 12-jarigen

Lannoo
Campus

VOORWOORD

Al vele jaren leiden we studenten op tot leerkrachten die goed thematisch kunnen werken. We geloven en zien de kracht van thematisch werken elke keer opnieuw in de klas. Kinderen en leraren in opleiding genieten er zichtbaar van. Toch is het ontzettend moeilijk om een recent boek te vinden dat voldoende concreet maakt hoe je thematisch kunt werken met kinderen in de basisschool. We hebben heel wat expertise, een schat aan goed uitgewerkte thema's ... Het werd dus tijd om dat te delen met een breder publiek. Wij hopen dat dit werk een inspiratie kan zijn voor jou als leerkracht. Dat je je (opnieuw) authentiek gaat verbinden met je professionele zelf, dat je voelt dat je het verschil kunt maken voor elk kind, elke dag ... We willen je voor de uitdaging plaatsen om je verder te brengen in je vakmanschap en meesterschap, zodat jij de leerkracht bent die kinderen zich later herinneren als iemand 'die een steen in de rivier heeft verlegd'. Jij bent van onschatbare waarde. Dat je geïnspireerd mag worden en dingen zult brengen in de klas die jezelf en de kinderen in beweging zullen zetten, die je diep zullen raken, die herinneringen zullen creëren ...

Bij onze begeleiding van leerkrachten-in-spe werden we telkens weer ontroerd door de thema's die ze in de klas brachten en door de betrokkenheid die deze thema's teweegbrachten bij de kinderen, maar we werden ook geraakt door de drive, het engagement van elkaar en van onze collega's in de lerarenopleiding.

Dit boek ligt hier nu voor jou. Omdat wij erin geloven. Omdat wij weten: thematisch werken zet iets in gang. Het werkt. Het brengt iets haast ongrijpbaars teweeg, bij de leerkracht, bij de kinderen. In die magische themamomenten gebeurt er iets in dat klaslokaal. Het is nauwelijks te vatten, maar je voelt het als het er is. We zijn gezegend. We hebben het meermaals mogen beleven.

Laat dit boek ruimte krijgen op je boekenplank. Gris het. Laat die ruimte op je boekenplank nog vaker leeg zijn.

LEESWIJZER

Hieronder omschrijven we wat je in de verschillende hoofdstukken van het boek kunt lezen. Heb je heel weinig tijd om te lezen? Lees dan zeker Hoofdstuk 3 waarin de pijlers van thematisch werken beschreven staan, en probeer die nog meer in te brengen in de lessen die je geeft. In de andere hoofdstukken maken we concreet hoe je dat kunt doen en waarom je dat zou doen.

- In Hoofdstuk 2 beschrijven we wat thematisch werken is.
- In Hoofdstuk 3 vind je de zes pijlers van thematisch werken. In de volgende hoofdstukken zullen er telkens verwijzingen staan naar een of meerdere van die pijlers.
- Waarom je zou moeten kiezen voor thematisch werken, lees je in Hoofdstuk 4.
- De wereld laat zich niet zien in vakken. Thematisch werken is daarom bij uitstek vakoverschrijdend of geïntegreerd. Hoever die integratie met andere vakken kan gaan, lees je in Hoofdstuk 5.
- Het stappenplan om zelf een thema uit te werken vind je in Hoofdstuk 6.
- In Hoofdstuk 7 beschrijven we verdiepende topics. In de voorgaande hoofdstukken wordt regelmatig verwezen naar Hoofdstuk 7, met de bedoeling dat je zelf de keuze kan maken om méér over een bepaald onderwerp te lezen, of je erin te verdiepen als je dat zelf wenst. Aan de orde komen: leerkanalen zoeken in de buurt, brainstormen met kinderen, een verhaal gebruiken als rode draad voor je thema en differentiëren binnen thematisch werken.
- In realiteit zul je er soms voor kiezen de aangekochte methode te pimpen tot een thema dat meer aansluit bij de omschreven pijlers (Hoofdstuk 3). Je leest hoe je dat kan doen in Hoofdstuk 8.
- We ronden af met een aantal volledig uitgewerkte thema's in Hoofdstuk 9. Uitgewerkte en uitgeteste voorbeelden door leerkrachten in opleiding: 'Iedereen is een kunstenaar' (1e leerjaar/groep 3), 'De wereld onder je voeten' (3e leerjaar/groep 5), en 'Ik ben ik. Ik ben uniek' (6de leerjaar/groep 8).

Het hele boek is doorspekt met uitgebreide voorbeelden, waarmee we de brug proberen te slaan tussen theorie en praktijk, en je inspiratie willen geven om zelf de vertaalslag te maken naar de concrete klaspraktijk.

In het vervolg van dit boek gebruiken we de volgende termen:

- Leerkracht waarmee we naar iedereen verwijzen die een onderwijstaak opneemt, los van gender of geslacht.
- Kinderen of leerlingen: verwijst naar leerlingen tussen de leeftijdscategorie 6-12-jarigen.
- Wereldoriëntatie verwijst naar alle vakken en lesinhouden waarin er aandacht is voor mens en maatschappij, wetenschappen en techniek.
- In België spreken we van buitengewoon onderwijs, terwijl in Nederland de term speciaal onderwijs wordt gebruikt.

INHOUD

	Voorwoord	5
	Leeswijzer	6
1.	Intro	11
2.	Wat is thematisch werken?	13
3.	Pijlers van thematisch werken	17
3.1	Het thema is betekenisvol	18
3.2	Het thema wordt concreet en zintuiglijk ervaren	19
3.3	Er is ruimte voor initiatief van de leerlingen	22
3.4	Het thema toont inhoudelijke diepgang	23
3.5	Leren in samenhang	26
3.6	Evenwicht tussen actie en synthese	27
4.	Waarom kiezen voor thematisch werken?	29
4.1	Leervuur bij de kinderen brandend houden	29
4.2	Leerkansen uit de actualiteit en de (leef)omgeving van kinderen ruimte geven in het onderwijs	30
4.3	Passies van leraren een plaats geven	31
4.4	Leren voor het leven	32
5.	Thematisch werken breder dan wereldoriëntatie	33
5.1	Thematisch binnen wereldoriëntatie	33
5.2	Thematisch werken: wereldoriëntatie gelinkt aan andere vakken	34
5.3	Thematisch werken vertrekkend vanuit een ander vak dan wereldoriëntatie	39
5.4	Thema of projectwerk?	40

6.	Hoe een thema uitwerken?	41
6.1	Keuze van het thema	42
6.2	Ideeën en inhouden verzamelen	44
6.3	Ideeën en inhouden selecteren en structureren	63
6.4	Leerinhouden op kindermaat formuleren	75
6.5	Onderwijsleeractiviteiten ontwerpen	78
6.6	Het thema uitvoeren	86
6.7	Het thema evalueren	93
7	Diepgang geven aan thematisch werken	101
7.1	Leerkansen in de buurt zoeken	101
7.2	Brainstormen met kinderen	110
7.3	Een verhaal als rode draad	124
7.4	Differentiëren	129
8	Thematisch werken in combinatie met de methode: realitycheck	133
8.1	Verdiep je passies	133
8.2	Verbreed je kennis en geniet	134
8.3	Screen je handleiding	136
8.4	Brainstorm	138
8.5	Focus, pimp en link	140
8.6	Samenhang	143
8.7	Voorbeeld van pimpen van een methodeles	144
9	Uitgewerkte thema's	153
	'Iedereen is een kunstenaar'	153
	'De wereld onder onze voeten'	157
	'Ik ben ik. Ik ben uniek!'	163
	Dankwoord	169

1. INTRO

Vanuit een passie voor leren, kiezen voor thematisch werken.

‘Herinner je je nog je eigen tijd in de basisschool? Je kreeg toen taal en rekenen maar je leerde ook over de wereld in de lessen wereldoriëntatie. Herinner je je nog wat je daar leerde? Herinner je je nog activiteiten die je in die lessen gedaan hebt?’

Het is een vraag die we altijd stellen aan jongeren/volwassenen die graag de lerarenopleiding willen volgen en aan studenten die starten met de lessen rond thematisch werken. Het antwoord is eerst aarzelend: ‘Leerden we daar niet over de natuur en geschiedenis en zo?’ Als we dan verder doorvragen: Wat hebben jullie daar geleerd en gedaan? Wat herinneren jullie je nog? Dan komen de antwoorden: *‘Ik herinner me nog goed dat wij naar een dierenasiel gingen en daar dieren hebben mogen verzorgen.’; ‘Op onze school zou de parking bebouwd worden met kleuterklassen. Wij zijn de parking gaan opmeten en hebben maquettes gemaakt van hoe die klassen er zouden uitzien.’; ‘Wij leerden over de Tweede Wereldoorlog. De meester had een groot slagveld nageemaakt in de klas. We leerden toen ook over Anne Frank. Ik ben toen alle kinderboeken die ik van Anne Frank kon vinden in de bibliotheek, gaan halen en beginnen lezen.’; ‘Het was de tijd van de verkiezingen. De school had in de refter een echt verkiezingshokje laten plaatsen. We mochten allemaal in het hokje een stem uitbrengen met potlood.’; ‘In de middelbare school gingen we voor het vak fysica op klasuitstap naar Bobbejaanland. Daar moesten we verschillende proefjes en berekeningen maken. Het leukste was dat we met een krachtmeter in een achtbaan moesten kruipen om de krachten en de G-kracht te berekenen.’*

Wat herinner jij je nog van je eigen lagere schooltijd? We peilen daarmee naar de meest beklijvende momenten uit de periode dat ons publiek (studenten educatieve bachelor lager onderwijs) nog op de schoolbanken vertoefde. Er zijn daarbij drie zaken die ons opvallen. Allereerst gaan bijna alle herinneringen over belevingen in de ‘echte’ wereld, geen student die een verhaal vertelt over een invuloefening die ze in een werkboek hebben ge-

maakt. Ten tweede is het opvallend welke animo er ontstaat in het gesprek. Ze blikken allen met blinkende ogen terug op momenten waarin iets in henzelf werd geraakt, waardoor hun blik op de wereld en/of op zichzelf en op de anderen, voor altijd veranderde ... Tot slot voel je ook een passie oplaaien: 'Gaan wij ook zo les geven? Ik kan niet wachten'.

Onderwijs is sterk geëvolueerd. In de meeste basisscholen wordt er vandaag gewerkt met methodes voor wereldoriëntatie, dat was vroeger anders. Het werken met die methodes heeft uiteraard heel wat voordelen: er kan een mooie leerlijn worden uitgewerkt voor de volledige basisschool, thema's verschillen van jaar tot jaar (zo worden traditionele thema's zoals 'de lente', 'afval', 'water', 'beroepen', niet elk schooljaar herhaald). De meeste methodes hebben mooi geïllustreerde leermiddelen, koppelen duidelijke leerinhouden aan de leerplandoelen en besparen de leerkracht heel wat opzoekwerk. Ondanks die voordelen kunnen er heel wat leerkanalen verloren gaan door die handleidingen strikt te volgen. De allerbeste methode kan niet voorspellen welke unieke leerkanalen er zich in de buurt van de school voordoen, welke nieuwsfeit in de klas moet worden gebracht, welke vragen kinderen uit jouw klas zich stellen, en wat er echt dringend is voor jouw klasgroep.

Met dit boek willen we leerkrachten (in spe) handvaten geven om thematisch te werken, en dat op zo'n manier dat je zelf gepassioneerd kunt blijven lesgeven. Tegelijkertijd hopen we dat de kinderen van nu binnen 10, 20, 30 jaar nog met stralende ogen kunnen vertellen over wat ze leerden, wat hen bijgebleven is in hun herinnering, wat hen raakte ... tijdens hun lagere schooltijd.

2. WAT IS THEMATISCH WERKEN?

‘Verwachten dat een kind vooral uit een boek leert, is hetzelfde als in een reisgids bladeren en zeggen dat je op vakantie bent.’

DEFINITIE

Bij thematisch werken wordt (een deel van) de wereld diepgaand onderzocht. De werkelijkheid wordt daarbij op een zo authentiek mogelijke manier in het onderwijsaanbod gebracht. De leerkracht gaat samen met de kinderen op ontdekkingstocht in de wereld. Er wordt daarbij altijd naar een evenwicht gezocht tussen de nieuwsgierigheid van de kinderen prikkelen en de vooropgestelde doelen behalen. Daartoe worden leeractiviteiten ontworpen, zodat de kinderen kunnen surfen op hoge golven van betrokkenheid met het thema.

Bij thematisch werken staat de wereld centraal. Waar dient de school voor als wat daar gebeurt niet over het leven zelf gaat?

In de wereld is alles met elkaar verbonden. Toch is het onderwijs nog altijd sterk gebaseerd op het in aparte vakjes stoppen van de verschillende leer-domeinen. Een kind ontmoet de omringende wereld niet op die manier. In de beleving van een kind toont de werkelijkheid een samenhang en een zekere eenheid. Vakkensplitsing wordt veelal ervaren als iets wereldvreemds: *‘Wandelen in de stad betekent niet dat je in de boekhandel aan taal moet denken, bij een historisch gebouw aan tijd, als je een stadsplan raadpleegt aan ruimte en als je een drankje koopt aan rekenen ...’*¹ Bij thematisch werken delen we de werkelijkheid niet op in vakken maar benaderen we die als een samenhangend geheel. We verkennen een stuk werkelijkheid vanuit verschillende invalshoeken, en in verschillende perspectieven om diezelfde wereld vanuit een andere, aanvullende bril te bekijken. *We kijken bijvoorbeeld in ‘onze buurt’ naar de mensen die er wonen, naar de geschiedenis ervan, naar de talen die er gesproken worden, naar de ruimtelijke ordening, de diensten, de technische realisaties, de natuurelementen ...’*²

De school mag daarom geen eiland zijn: het sluit aan bij wat kinderen kennen en meemaken in die wereld en hoe ze hem beleven. Ludo Heylen (2015)³ merkt op dat ‘de peilproeven wereldoriëntatie’ op het eind van de basisschool een weinig optimistisch verhaal vertellen: *‘Als vragen letterlijk verwijzen naar het handboek, dan scoren kinderen gemiddeld 80% juist, maar als vragen maar een klein beetje meer gericht zijn op het oplossen van echte problemen, dan valt de score terug naar 25% tot 29%.’* Worden kinderen dan wel genoeg voorbereid op een leven buiten de school?

‘Werkelijkheidsnabij werken’ betekent ook de reële leef- en belevingswereld van de kinderen in je klas meenemen in de uitwerking van de leeractiviteiten.⁴ Handboeken en methodes zijn een interessante bron om lessen vorm te geven maar ze mogen niet te strak gehanteerd worden. Als je de methodes te rigide volgt, geeft dat weinig ruimte om onderwijs vorm te geven vanuit het perspectief van wat jouw kinderen in jouw klas bezighoudt en wat jij als leerkracht zelf belangrijk vindt om mee te geven.

Thematisch werken laat de leerkracht en de kinderen toe om (opnieuw) creatief te zijn en samen met de kinderen op ontdekkingstocht te gaan in de wereld. Het vraagt wat moed om in te spelen op wat zich aandient zoals een interessante vraag van een kind of een boeiend stukje actualiteit, maar het loont de moeite op het vlak van betrokkenheid en leren. Als een kind echt betrokken is, leert het gretig en zonder moeite.

DUIDING

Er is een verschil tussen wat we bedoelen met de leefwereld van kinderen en de belevingswereld van kinderen.

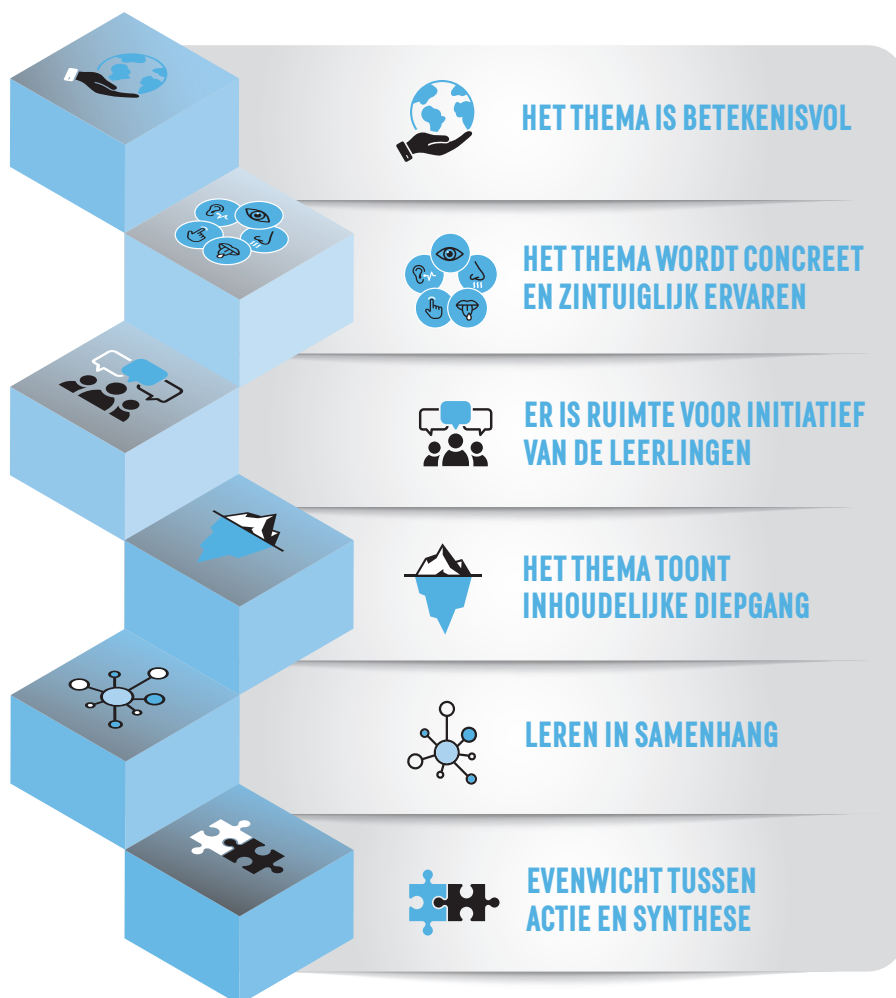
In een groep zitten kinderen uit allerlei gezinnen. Ouders verschillen op het vlak van afkomst, opleiding, beroep, belangstelling ... In al die gezinnen heersen andere waarden en normen. Elk gezin maakt bovendien deel uit van een sociaal netwerk van vrienden en kennissen, en van gemeenschappen en van de buurt waarin het woont. Elk kind brengt dus zijn eigen leefwereld mee, letterlijk de wereld (het sociaal-culturele milieu) waarin het leeft.⁵

De belevingswereld van een kind is verbonden met de manier waarop het kind die leefwereld cognitief en emotioneel tegemoet treedt en verwerkt⁶,

dus met manier waarop het de wereld beleeft en met zijn belangstellingspunten.

Je zou kunnen stellen dat twee kinderen (4 en 11 jaar) uit eenzelfde gezin een vrij gelijklopende leefwereld hebben. Toch ligt hun belevingswereld heel ver uit elkaar. Het meisje van 4 geniet van de dichte aanwezigheid van haar ouders, gaat helemaal op in rollenspel en doet dat het liefst met personen die ze heel goed kent: de juf, papa, oma ... Het meisje ontdekt de wereld liefst met al haar zintuigen tegelijk: kijken met de handen, trappelen in een plas ... Haar elfjarige broer heeft in zijn kamer verschillende posters van formule 1 hangen en kent alle Grand Prix-wedstrijden. Hij geniet van de groepsspellen die ze doen in de jeugdbeweging en maakt zich daarbij kwaad als de regels worden overtreden.

3. PIJLERS VAN THEMATISCH WERKEN

FIGUUR 1. Overzicht pijlers thematisch werken.

De verschillende pijlers zijn nauw verweven met elkaar. Er zijn niet altijd heldere tussenschotten te maken. In de uitwerking van de voorbeeldthema's wordt duidelijk hoe die pijlers worden vertaald, en dat op verschillende manieren.

3.1 Het thema is betekenisvol

'I believe in a future where the point of education is not to prepare you for another useless job, but for a life well lived.' **RUTGER BREGMAN**

Een eerste pijler die centraal staat, is: het thema betekenis geven door de directe link te leggen met de leef- en belevingswereld van kinderen. Door de leerstof te verbinden aan het dagelijkse leven van kinderen worden leerinhouden tastbaar en zinvol gemaakt. Hoe is de leerstof die op school aan bod komt relevant voor het 'echte' leven?⁷

Daarbij gaat het bijvoorbeeld over de kennis die nodig is om een efficiënt leven te leiden, zoals leren kloklezen. Het is immers noodzakelijk om je tijd nuttig in te delen, om op tijd op school, werk of hobby te geraken, om aan timestrategie te doen ... Even belangrijk zijn de vaardigheden, attitudes, waarden en normen ... die kinderen in staat stellen om met verlies om te gaan, om de juiste partner(s) te kiezen, een vriendschap op te zeggen die niet langer deugt, mild te leren zijn voor zichzelf, een zoektocht aan te gaan naar een zinvol leven, verder te kunnen gaan, ook als het leven pijn doet ...

In het buitengewoon onderwijs wordt dat functionele (zinvolle) aspect van leren zeer centraal gesteld. Aan de hand van zinvol leren wordt de link met het dagelijkse leven gelegd en wordt zelfredzaamheid getraind. Kinderen en jongeren leren de was sorteren, strijken, een lamp vervangen, het gras maaien, een lekker en gezond weekmenu samenstellen, smalltalkgesprekjes voeren bij de bakker ... De connectie van wat er op school gebeurt met het leven buiten de schoolmuren is nooit ver weg. Wat er in de lessen aan bod komt, is zeer relevant. Het bereidt kinderen en jongeren rechtstreeks voor op zelfstandig functioneren in en deelnemen aan de maatschappij. Het sluit eveneens aan bij wat men in het Freinetonderwijs het 'levend leren' noemt. Zo worden bij 'levend rekenen' voorbeelden en situaties uit het dagelijkse leven gebruikt.⁸ De leefwereld van kinderen zit vol met rekenkundige aspecten die kunnen worden gebruikt: de leeftijd, de lengte, de maat van schoenen en kleding, de klok, het zakgeld, de grootte van het huis – de tuin – het speelveldje ...⁹ Een andere mogelijkheid is om te rekenen met vragen die leven bij kinderen: hoe win je alle spelletjes, kun je een bad nemen in je tranen ...?¹⁰ Leerkrachten kunnen ook in het reguliere onderwijs de vraag stellen naar de

relevantie van de leerinhouden die aan bod komen. Wat is het ‘nut’ van deze leerstof voor leerlingen of hoe kan de link met ‘leren voor het leven’ duidelijker worden gelegd en geëxpliciteerd? Misschien is het voor sommige zaken minder belangrijk om alles van het werkboek in te vullen? Hoe belangrijk is het om de benaming van elke bladrand te memoriseren? Als leerkrachten vanuit die kritische insteek kijken naar de methodes, en daarbij het leerplan als leidend document gebruiken, zouden er minder relevante zaken kunnen worden geschrapt. Zo kan er ruimte worden gemaakt om écht betekenisvol aan de slag te gaan.

Een belangrijk aandachtspunt daarbij is om je als leerkracht voldoende te verplaatsen in de leef- en belevingswereld van de leerlingen. Er is een verschil in wat voor de leerlingen, op dat moment in hun leven, functioneel is versus wat jij als leerkracht wil meegeven om hen voldoende ‘gewapend’ de toekomst tegemoet te laten gaan. Het spreekt voor zich dat wat kinderen op tienjarige leeftijd bezighoudt, anders is dan dat waar je ze zou op voorbereiden als (jong)volwassenen. Is het functioneel dat ze alle snelwegen van België kennen omdat het (veel) later, op het ogenblik dat ze kunnen autorijden, relevant is om de weg terug te vinden als het navigatiesysteem in de auto het begeeft? Als ze dat al op de schoolbanken aanleren, is de realiteit waarin ze die kennis en vaardigheid functioneel kunnen inzetten nog een verre toekomst. Het is voor de tienjarige in kwestie veel relevanter om de mogelijkheden van het openbaar vervoer te ontdekken in eigen stad, zodat die gemakkelijk de weg van school naar huis kan afleggen met het beschikbare trein-, tram- en busvervoer.

3.2 Het thema wordt concreet en zintuiglijk ervaren

‘Het leven moet je vooral be-leven.’ FEDOR DE MEYER

Een tweede pijler van thematisch werken is: het principe van *concreet ervaren*. Het concreet ervaren van een thema sluit nauw aan bij de pijler van betekenisvolheid. Leerlingen het thema zintuiglijk en concreet laten ervaren kan op verschillende manieren. We onderscheiden drie niveaus van concreet ervaren van leerinhouden: 1) naar de werkelijkheid gaan, 2) de werkelijkheid in de klas brengen, 3) de werkelijkheid representeren in je klas. Welk niveau je ook kiest, probeer altijd naar de leerinhouden te kijken vanuit de zintui-

genbril. Hoe kun je een (thematische) leeractiviteit verrijken vanuit de vijf zintuigen: horen, zien, voelen, ruiken en proeven? Niet alle zintuigen zullen altijd even sterk op de voorgrond treden maar het is wel een toetssteen die helpt om lessen meer beklijvend en motiverend te maken.

Het eerste niveau om leerinhouden te concretiseren is door met de leerlingen naar de wereld te trekken. De leerkracht verlaat de vier muren van het klaslokaal en gaat op 'leer'ontdekking in de échte wereld. Er wordt gezocht naar (bv. schooluitstappen). We opteren om leerlingen zoveel mogelijk onder te dompelen in de échte realiteit. Het is fantastisch om samen met de kinderen de wereld in te trekken en de leeransen in de buitenwereld te gaan ontdekken. In een thema rond 'ziekenhuis' spreekt het voor zich dat de meeste betrokkenheid tot ontluiking zal komen als er een bezoek aan een hospitaal of een échte rit met de ambulance op het programma staat. Het 'omgevingsonderwijs' heeft hier ook zijn plaats.¹¹ In het omgevingsonderwijs wordt de directe schoolomgeving met zijn geografische, historische, biologische en eveneens sociaal-economische kenmerken een kader om de koppeling te maken met de schoolse kennis en vaardigheden uit de leerplannen. Daardoor probeert men de transfer te leggen tussen de methodes en de plaatselijke schoolomgeving. Het leren uit de boeken wordt vervangen door het leren van diezelfde kennis en vaardigheden in de schoolomgeving. Op die manier maakt men gebruik van heel wat lokale mogelijkheden die anders dreigen verloren te gaan. In Hoofdstuk 7 'Diepgang geven aan thematisch werken' zoomen we in op hoe je de leeransen uit de buurt kan zoeken en integreren in je thema.

Een tweede manier om de leerinhouden concreet te maken is door de realiteit zoveel mogelijk in de klas te brengen. Dat kan door themamaterialen voorhanden te hebben zoals échte planten, knollen en bollen in een thema natuur, een professionele EHBO-koffer in het thema 'Eerste hulp' of verzorgingsmaterialen, diervoedsel, een kattenbak ... in het thema 'Huisdieren'. Echte materialen spreken meer tot de verbeelding en werken beklijvender dan dat je naar dezelfde afbeeldingen kijkt in een plaatjesboek. Bovendien creëert dat meteen veel actie- en doemomenten voor de leerlingen. In het aanbod van themamaterialen kan een onderscheid gemaakt worden tussen enerzijds leer- en waarnemingsmaterialen die kinderen een sterke impressie geven van de échte wereld buiten de klas, en anderzijds verwerkingsmaterialen waarmee kinderen opgedane indrukken kunnen verwerken. Als kinderen leren over 'treinen' is het evident dat een authentiek conducteurskostuum (leer- en waarnemingsmateriaal) veel